

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for Kjellerhaugvatnet naturreservat

Vega kommune, Nordland

NIBIO RAPPORT | VOL. 4 | NR. 9 | 2018

Thomas H. Carlsen & Annette Bär

Divisjon for matproduksjon og samfunn/Kulturlandskap og biologisk mangfold

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for Kjellerhaugvatnet naturreservat. Vega kommune, Nordland

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Thomas H. Carlsen & Annette Bär

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
13.02.2018	4/9/2018	Åpen	10796	17/01419
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02033-2	2464-1162	27		

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Vega verneområdestyre

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Jannike Wika

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, Kjellerhaugvatnet, naturreservat, våtmark, rikmyr

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Utarbeiding av skjøtselsplanen for Kjellerhaugvatnet naturreservat har blitt gjennomført på oppdrag fra Vega verneområdestyre på vegne av grunneiere og beitebrukere. Skjøtselsplanen er en revidering av planen fra 2007 og gir faglig funderte anbefalinger for videre skjøtsel den verdifulle våtmarka og andre viktige naturtyper i Kjellerhaugvatnet naturreservat i Vega kommune.

Uttak av resterende felt av sitkagran, samt rydding og tynning av bjørk og andre lauvtrær og busker er de viktigste anbefalte tiltak for å åpne opp landskapet ytterligere. Beitetrykket må vurderes og justeres slik at man holder nede oppslaget av bjørk etter rydding og tynning, men unngår for hard nedbeiting i de sårbare områdene knyttet til våtmarka sentralt i reservatet. Det er foreslått opplegg for oppfølging og overvåking for å fange opp endringer som gir grunnlag for å justere tiltak underveis.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Vega

STED/LOKALITET:

Kjellerhaugvatnet

GODKJENT /APPROVED

Knut Anders Hovstad

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Thomas Holm Carlsen

NAVN/NAME

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeiding av skjøtelsplanen for Kjellerhaugvatnet naturreservat har blitt gjennomført på oppdrag fra Vega verneområdestyre på vegne av grunneiere og beitebrukere. Skjøtelsplanen er en revidering av planen fra 2007 og gir faglig funderte anbefalinger for videre restaurering og skjøtsel av våtmarkspartiene, samt andre mer eller mindre skjøtelsbetingete naturtyper i Kjellerhaugvatnet naturreservat i Vega kommune.

Skjøtelsplanmalen er delt inn i ulike kapitler. Kapittel 1 er en generell introduksjon vedrørende Kjellerhaugvatnet naturreservat og Vegaøyen verdensarvområde. Kapittel 2 beskriver naturgrunnlaget innenfor naturreservatet, og en beskrivelse av historisk arealbruk og dagens drift. Kapittel 3 er rettet mot forvaltningen og brukere og omhandler skjøtsel av lokaliteten, samt oppfølgingen av denne. Kapittel 4 gir en beskrivelse av viktige naturtyper som inngår i lokaliteten, og genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i naturbase.

Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007).

Takk til Jannike Wika fra Fylkesmannen i Nordland som representerer Vega Verneområdestyre for godt samarbeid og nyttig informasjon knyttet til revideringa av skjøtelsplanen. Beitebrukerne Odd Ivar Færseth og Bjørn Erik Andersen takkes for verdifull informasjon og tilbakemeldinger i forbindelse med utarbeiding av planen.

Tjøtta, 12.02.2018

Thomas Holm Carlsen

Prosjektleder

NIBIO, Tjøtta

Innhold

1	Introduksjon	5
2	Om Kjellerhaugvatnet - naturgrunnlag og dagens drift	6
2.1	Kort områdebeskrivelse av Kjellerhaugvatnet.....	6
2.2	Vegetasjon i Kjellerhaugvatnet – korte trekk	8
2.3	Naturbaselokaliteter i Kjellerhaugvatnet	9
2.4	Driftsbeskrivelse	12
3	Skjøtsel av Kjellerhaugvatnet – beskrivelse av planlagte tiltak.....	14
3.1	Mål for skjøtsel i Kjellerhaugvatnet.....	14
3.2	Planlagte restaurerings- og skjøtselstiltak i Kjellerhaugvatnet.....	15
3.2.1	Restaureringstiltak	15
3.2.2	Beiterelaterte tiltak	16
3.2.3	Forslag til overvåking og oppfølging av tiltak.....	18
3.3	Oppfølging av skjøtselsplanen.....	18
4	Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten	19
4.1	Kjellerhaugvatnet 2	19
5	Kilder.....	22
5.1	Mer informasjon.....	22
6	Ortofoto/kart.....	23
7	Bilder.....	24

1 Introduksjon

Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status etter vedtak i UNESCO i 2004 ligger i Vega kommune og er en del av Helgelandskysten, i den sørlige delen av Nordland fylke. Vegaøyen består av mer enn 6500 små øyer, holmer og skjær, men også deler av hovedøya, Vega, er med i verdensarvområdet. Verdensarvområdet er på 1037 km². Av dette er 69 km² landareal. UNESCOs innskrivningstekst er konsis, og framhever grunnlaget for verdensarvstatusen som ligger i kulturlandskapet som er skapt av fiskerbondens mangesysleri med landbruk, fiske og ærfugl.

Foreliggende plan dekker området Kjellerhaugvatnet naturreservat (figur 1) og er en revidering av skjøtelsesplan fra 2007 (Carlsen m.fl. 2007). Kjellerhaugvatnet naturreservat er et av mange områder som har fått egen skjøtelsesplan etter at Vegaøyen fikk verdensarvstatus med tilhørende forvaltningsplan (Fylkesmannen i Nordland 2014) og tiltaksplan (www.verdensarvvega.no). Skjøtelsesplaner har også blitt skrevet for Holandsosen naturreservat, Hysværøyen, Skjærvær, Tåvær, Skogsholmen, Søla, Lånan, Omnøya, Emårsøya og Torsøya, alle i regi av NIBIO, Tjøtta.

Skjøtelsesplanen for Kjellerhaugvatnet naturreservat baserer seg på en feltbefaring med fokus på å fange opp spesielt verdifulle naturtyper og evt. endringer i vegetasjon knyttet til skjøtelsesregimet fra forrige utgave av skjøtelsesplan for Kjellerhaugvatnet. I tillegg har vi innhentet kunnskap om tidligere arealbruk og info og erfaringer om bruken av området fra 2007 til og med 2017. Det er lagt stor vekt på å tilpasse skjøtelsesplanen de ornitologiske verdiene som ligger til grunn for opprettelsen av verneområdet. Våtmarksområdene var tidligere særdeles viktige hekke- og trekkområder for et stort antall fuglearter, mange av disse sårbare og sjeldne. Den senere tid har gjengroing ført til forringelse av habitatet parallelt med at hekkefaunaen har gått dramatisk tilbake. Ved å legge opp til en skjøtsel som reverserer gjengroingsprosessen av reservatet vil man legge til rette for reetablering av hekkebestandene samtidig som man hindrer videre tap av botanisk mangfold i rikmyrene og i de øvrige våtmarksarealene.

Oppdraget vårt var (1) å kartlegge og beskrive evt. nye naturbaselokaliteter med fokus på skjøtelsesavhengige naturtyper og (2) revidere skjøtelsesplanen fra 2007 med bakgrunn i hva som har blitt gjort og hvilke utfordringer og muligheter man nå står ovenfor etter 10 år med gjenåpning, restaurering og skjøtsel.

2 Om Kjellerhaugvatnet - naturgrunnlag og dagens drift

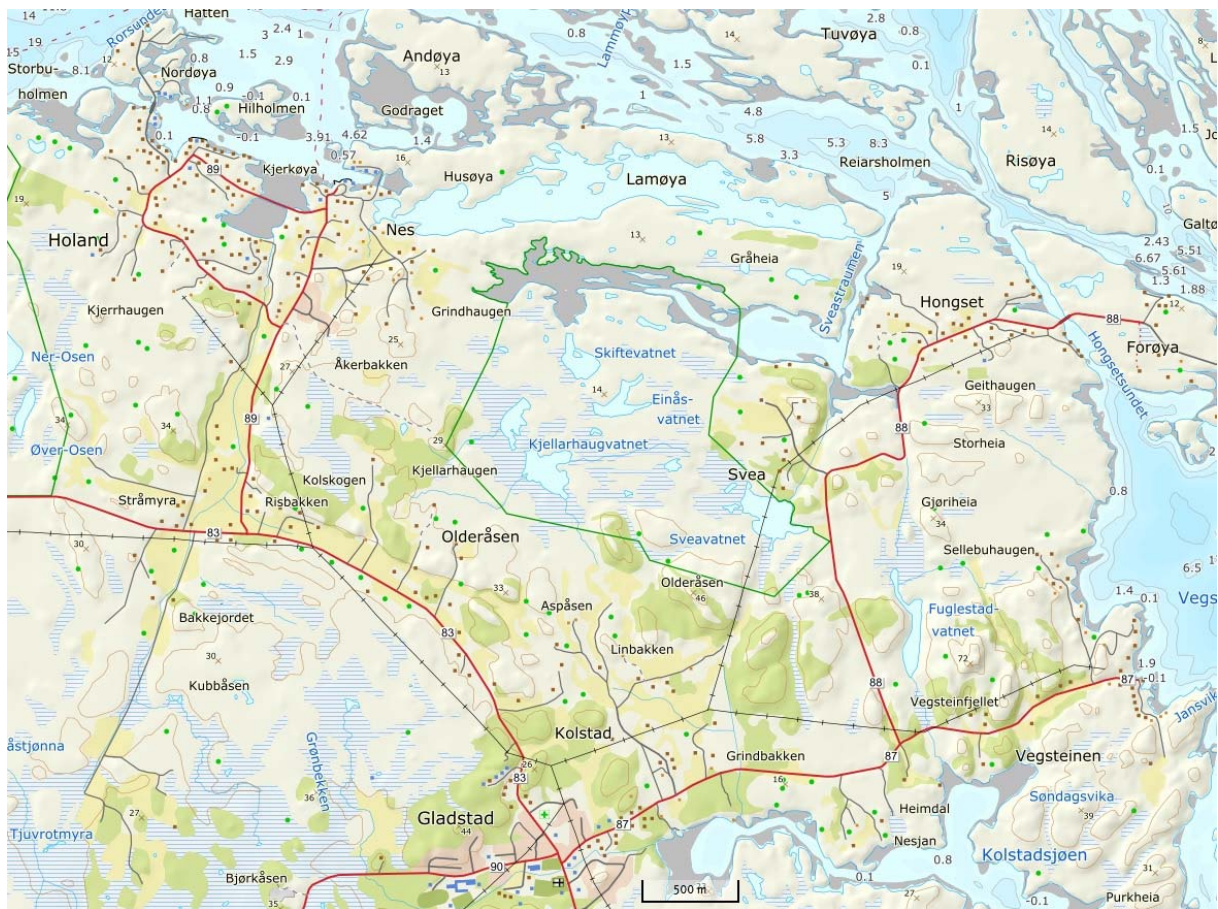
2.1 Kort områdebeskrivelse av Kjellerhaugvatnet

Kjellerhaugvatnet naturreservat ligger på nord-østsida av hovedøya Vega, øst for Holandsosen naturreservat og mellom Nes og Svea (figur 1). Området dekker et areal på 1955 dekar, hvorav ca. 1610 dekar er landareal.

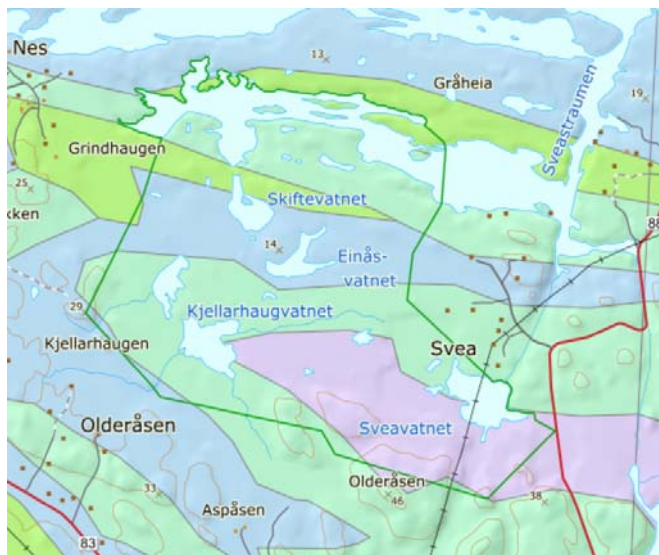
Kjellerhaugvatnet naturreservat er i likhet med Holandsosen naturreservat et viktig delområde av de særdeles omfattende og betydningsfulle våtmarksområder på Vega. Det omfatter en rekke små innsjøer og tjern, omgitt av sump- og myrområder i mosaikk med lave knauser og lyngheier. I nord omfatter reservatet et avskjermet tidevanns- og gruntvannsområde med tilliggende småøyer og skjær. Høyde over havet ligger mellom 0 og 32 m. (Steinásheia i sør). Berggrunnen består i hovedtrekk av kalkglimmerskifer og kalkspatholdig marmor (se figur 2). Denne basiske berggrunns sammensetninga har gitt grunnlag for et høyt botanisk mangfold med mange sårbare, basekrevende urter, starr- og grasarter. En tynn åre med glimmergneis og glimmerskifer går i retning øst-vest gjennom Skiftevatnet og over Einåsen. Området rundt Steinásheia i sør har en bergart som består av finkornet kvartsrisk gneis av mulig vulkansk opprinnelse. Vegetasjonen er mye skinnere og fattigere her enn ellers i området, noe som gjenspeiler en hardere og surere berggrunn.

Området ligger i overgangen mellom klart oseanisk seksjon (O2) og sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og har et termisk oseanisk klima, med milde vintre og relativt lave sommer-temperaturer (Moen 1998). Snittnedbøren er rundt 1200 mm pr. år.

Kjellerhaugvatnet naturreservat ble opprettet ved kongelig resolusjon den 19. desember 1997, etter å ha vært midlertidig vernet sammen med Holandsosen siden 11. juni 1980. Allerede i starten av 60-tallet opphørte det intensive fellesbeiteregimet i området som følge av utskiftinga av felles utmark i teiger til ulike eiendommer. Sannsynligvis fortsatte noen med beiting i enkelte deler innenfor det som nå er reservatet, men beitetrykket og kontinuiteten i skjøtselen ble betydelig svekket. Dette medførte en gradvis gjengroing med busker, kratt, trær og høgstauder som f.eks. mjødurt i de friske partiene i området.

Figur 1 Oversiktsbilde over lokaliserings av Kjellerhaugvatnet naturreservat. Reservatgrensa er tegnet inn med grønt.

Figur 2 Geologisk kart over Kjellerhaugvatnet naturreservat (reservatgrensa i grønt). Rosa (Sveavatnet): ryolitt, grønn (Kjellerhaugvatnet): kalkglimmerskifer, blått (Einsåsvatnet): kalkspatmarmor, gulgrønn (Skiftevatnet): glimmergneis m.m. Fra ngu.no

2.2 Vegetasjon i Kjellerhaugvatnet – korte trekk

Kjellerhaugvatnet har et mosaikkaktig preg av fuktige myrområder og tørrere lyngheiområder og grunnlendt mark. Inni mellom finnes sjøer og tjern med fuktig engvegetasjon i tilknytning disse. Basert på vegetasjon kan man dele inn området i grove trekk i fem hoveddeler. Inndelinga tar utgangspunkt i den heldekkende kartlegginga av vegetasjonstyper fra 2007 (figur 3):

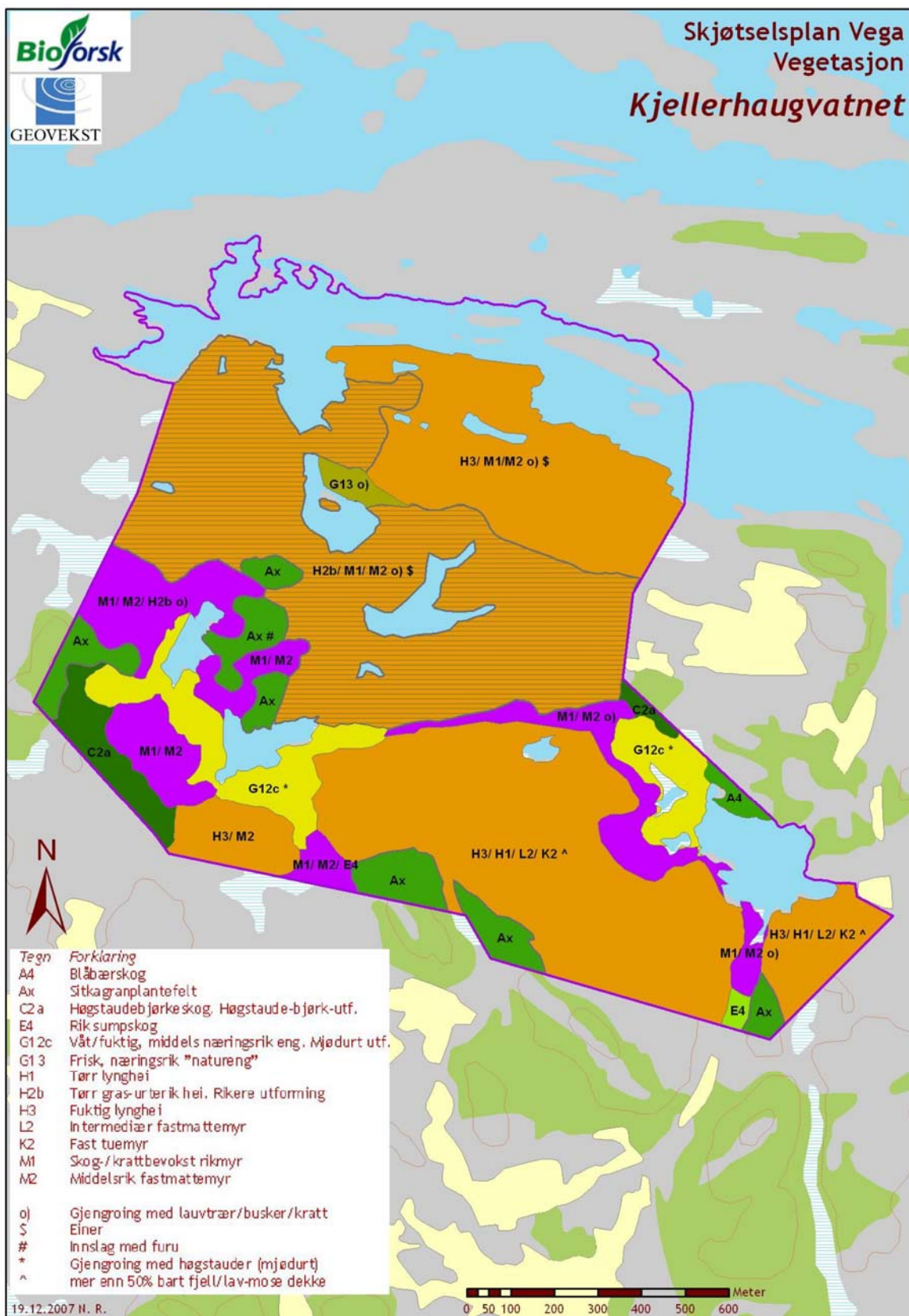
- Lengst i nord (nordøst) finnes et område bestående av fuktig lynghei (H3) i mosaikk med rikmyrforekomster (M1/M2). Deler av dette området er i sterk gjengroing av bjørk og andre løvtrær som vier og rogn, dette til tross for beiting i flere år nå. Einer er også en problemart i forhold til beitekvalitet. Andelen med fuktig lynghei er mindre enn hva figur 3 viser. Mye av arealet som ikke er under gjengroing er svært skrinne koller og bergrygger og er en mosaikk mellom åpen, grunnlendt mark (T2, NiN 2.0) og naken berg (T1, NiN 2.0).
- Fra nordvest går det et bredt belte gjennom Skiftevatnet og Einåsvatnet til Svea i øst der tørrere gras-urterik kystlynghei (H2b) er dominerende vegetasjonstype i mosaikk med rikmyrer (M1/M2). Også her har løvtrær etablert seg og ekspanderer, spesielt i lyngheiene, men også etter hvert i myrene. Einer er stedvis dominerende i lyngheia. Det som i 2007 ble definert som kystlynghei er ved nærmere ettersyn og per definisjon fra det nye kartleggingssystemet Natur i Norge (NiN 2.0) en mosaikk av åpen grunnlendt mark (T2), nakent berg (T1) og kystlynghei (T34) evt boreal hei (T33) som ikke er betinget av brenning. Åpen grunnlendt mark dominerer.
- På det harde gneisberget i sørøst, på og rundt Steinåsheia, er vegetasjonen mye skinnere og fattigere enn ellers i området (domineres av H3 og H1). Her finnes både fuktige og tørre områder og en mosaikk av lyng- og myrvegetasjon. Dette området er ikke preget av gjengroing, men er lite egnet som beite. Også i dette tilfellet viser det seg at andelen av kystlynghei er betydelig mindre enn først antatt. Området holdes naturlig åpent som følge av at dominerende naturtype er åpen, grunnlendt mark (T2) og nakent berg (T1) og ikke kystlynghei (T34). Det meste av dette partiet er ikke inkludert i det inngjerdete fellesbeitet.
- Rundt Kjellerhaugvatnet, Sveavatnet og Skiftevatnet finnes det noen større rikmyrsområder og ulike engvegetasjonstyper med varierende fuktighetsgrad. Mjødurt, bjørk og vier er dominerende gjengroingsarter i den fuktige engvegetasjonen (G12c). I rikmyrene finnes sjeldne arter som engmarihånd og blodmarihånd (bilde 1).
- De svartelistede artene sitkagran og buskfuru har blitt plantet i enkelte deler av reservatet. Flere små felt lå tidligere i nærheten av Kjellerhaugvatnet. Fra forrige plan ble utarbeidet til og med 2017 har det meste av sitkagran og buskfuru blitt hugget ned og fjernet fra naturreservatet (bilde 6). Figur 4 og 5 illustrerer endringene fra 2003 til 2014 i området ved Kjellerhaugvatnet. Ytterligere uttak av sitkagran har blitt utført fra 2014 til og med 2017.

2.3 Naturbaselokaliteter i Kjellerhaugvatnet

Det er registrert fire naturbaselokaliteter fra tidligere i Kjellerhaugvatnet naturreservat (se kart 1). Skiftevatnet er definert som en kalksjø med utforming kransalgesjø (E0107) med verdi A, svært viktig. Kjellerhaugvatnet 3 og Sveavatnet er definert generelt som kalksjøer (E01) med verdi A, svært viktig. I tillegg er Kjellerhaugvatnet 2 definert som rikmyr med verdi A, svært viktig. Rikmyrlokaliteten er den eneste av de fire lokalitetene man tenker seg blir direkte berørt av skjøtsel og kan i mange tilfeller være betinget av skjøtsel (slåttemyr). Kalksjøer kan påvirkes indirekte av skjøtselstiltak i form av eutrofiering og eller tilgrumsing som følge av slitasje, tråkkskader og avrenning fra tilgrensede arealer. I og med at vi i prosjektet hadde fokus på naturtyper som er skjøtelsavhengige ble kun myrlokaliteten nærmere undersøkt. Kapittel 4.1 oppsummerer funnene og revidering av rikmyrlokaliteten Kjellerhaugvatnet 2.

Basert på kartlegginga av kystlyngheiarealer fra forrige skjøtelsplan for Kjellerhaugvatnet (Carlsen m.fl. 2007) lå det an til å avgrense nye naturbaselokaliteter med kystlynghei i 2017. Basert på definisjonen av kystlynghei fra Natur i Norge (NiN 2.0) viser det seg at andelen av det som kan defineres inn under kystlynghei (T34) er mye mindre enn hva som ble kartlagt som kystlynghei i 2007. Det meste av lyngheiarealet i Kjellerhaugvatnet er enten svært skrint og definert som mosaikk av åpnet grunnlendt mark (T2), nakent berg (T1) og med en liten andel kystlynghei (T34) eller boreal hei (T31). Dette er årsaken til at det ikke registreres naturbaselokaliteter av kystlynghei i Kjellerhaugvatnet i dette prosjektet.

Figur 3 Vegetasjonskart utarbeidet i forbindelse med skjøtselsplanen i 2007 (Carlsen m.fl. 2007). Bildet er i stor grad det samme i 2017 med unntak av at feltene med sitkagran og buskfuru er betydelig reduserte (Ax).

Figur 4 og 5 Ortofoto over området ved Kjellerhaugvatnet fra 2003 (øverst) og fra 2014 (nederst). Positive endringer er markert med oransje, mens negative endringer er markert med lysblått.

2.4 Driftsbeskrivelse

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 20.01.2018 (Samtale med beitebrukere 22.01.2018)
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Se figur 6 for oversikt over beiteområdet i Kjellerhaugvatnet
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: <p>Gjerdet ble satt opp i 2012. Beiteområdet har siden da utelukkende vært brukt som sauebeite. Det har vært en gradvis opptrapping i antall beitedyr fra 2012 til og med 2017 fra 27 søyer til 80 søyer. Lammene kommer i tillegg. Totalt var det rundt 200 dyr i 2017. I 2017 hadde to beitebrukere sauebesetningene sine i Kjellerhaugvatnet. Den ene besetninga besto av 50 søyer pluss lam av norsk kvit sau (NKS) og den andre besetninga av 30 søyer pluss lam var av gammel norsk rase (GNS).</p> <p>Felles for begge besetningene er at de blir satt ut suksessivt fra midt i mai og blir sanket inn i løpet av september. En tredje besetning har planer om å beite på vinterstid med en GNS-besetning, men har per 2017 ikke startet opp.</p>
Er det gjort andre skjøtselstiltak enn beiting: Sitkagran og buskfuru har blitt hugget ned og i stor grad fjernet fra reservatet. I partier har bjørk og andre boreale lauvtrær blitt ryddet og /eller tynnet.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)? Dagens beiteområde var tidligere en del av et større utmarksbeite for storfe og sau. Etter utskiftingsprosessen i begynnelsen av 1960-tallet ble beitinga gradvis redusert og opphørte helt i 1980 da Kjellerhaugvatnet ble midlertidig vernet. Fra 1980 til 2012 har Kjellerhaugvatnet stått uten organisert skjøtsel og området bærer preg av gjengroing.
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Det viktigste for å bedre beitekvaliteten er at lauvkratt og lauvskog ryddes og tynnes samt at feltene med sitkagran og buskfuru fjernes. Dette vil gi spiring av beiteplanter og dermed mer biomasse i feltsjiktet som fører til økning i beitekapasiteten. Beiting, tråkk og gjødsling (fra beitedyrene) vil gradvis bedre beitekvaliteten.
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)? Skjøtselen må tilpasses det sårbare og verdifulle fuglelivet knyttet til våtmarksområdene i Kjellerhaugvatnet. Områdene i og ved de sentrale vannene Kjellerhaugvatnet, Skiftevatnet og Einsåvatnet anses for å være mest verdifullt. Området ved Sveavatnet er også et viktig område for våtmarksfugler og må sees i sammenheng med resten til tross for at Sveavatnet er utenfor det inngjerdete beiteområdet.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Det er ukentlig tilsyn, ofte flere ganger i uka i beiteområdet. Tre beitebrukere deler på å ha tilsyn.

<p>Beskriv tilgang til ly på beite:</p> <p>Det finnes rikelig tilgang på ly. Sauen foretrekker enten granskog eller storvokst bjørk eller andre lauvtrær for ly</p>
<p>Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôr plass:</p>
<p>Beskriv vanntilgang til dyra på beite:</p> <p>Det finnes en overflod av vann i form av bekker, myrsig, tjern og større vann i Kjellerhaugvatnet</p>
<p>Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel <u>dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»</u>):</p>
<p>Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?</p>
<p>Andre kommentarer:</p>

3 Skjøtsel av Kjellerhaugvatnet – beskrivelse av planlagte tiltak

3.1 Mål for skjøtsel i Kjellerhaugvatnet

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 10.01.2018			
Dato befaring: 08.06.2017			
Dato samtale med grunneier/bruker: 23.01.2018			
Utformet av: Thomas H. Carlsen & Annette Bär		Firma: NIBIO, Tjøtta	
UTM sone: 33W	Nord: 7289472	Øst: 360645	Gnr./Bnr.: 35/1,3,19 36/1 37/1,40 39/1,2,4,5 40/8 42/2,3,5,4,7
Areal (nåværende): 1570 daa (beitearealet)		Areal (etter evt. restaurering):	
Del av verneområde: Ja		Hvilket vern: Naturreservat	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Naturreservatet er opprettet på bakgrunn av våtmarkskvaliteter og forekomst av fuglearter knyttet til våtmark. Skjøtsel må fremme våtmarkskvalitetene og ta hensyn til fuglelivet, spesielt tidlig i hekkesesongen.			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten: <ul style="list-style-type: none"> - Gjenskape et åpent landskap med minimal grad av gjengroing med trær og kratt - Forbedre og ivareta våtmarkskvalitetene i reservatet			

<p>Konkrete delmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rydde og tynne bjørk og andre lauvtrær og busker. - Ta ut gjenstående felt og enkelttrær av sitkagran og buskfuru innenfor reservatgrensa. Både tømmer og granbar må fjernes. - Fortsette med sauebeiting og opprettholde et optimalt beitetrykk for å holde vegetasjon nede og forhindre oppslag av bjørk etter ryddig og tynning.
<p>Ev. spesifikke mål for delområde(r):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gjenstående felt med sitkagran og buskfuru fjernes fra området ved Kjellerhaugvatnet og Skiftevatnet.
<p>Tilstandsmål arter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forekomst av engmarihånd og blodmarihånd i rikmyrene indikerer at myrene er tilstrekkelig åpne og har et tilstrekkelig høyt kalkinnhold for de nevnte kalkkrevende artene.
<p>Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - For å unngå videre frøspredning må all sitkagran og buskfuru fjernes fra naturreservatet. Frøspredninga bør overvåkes grundig og jevnlig gjennom et overvåkingsprogram for å vurdere om det bør settes inn spesifikke tiltak som f.eks. luking av sitkaspiner for å unngå en evt. gjengroing med sitkagran (jfr. funn fra rikmyslokaliteten, kap. 4.1)

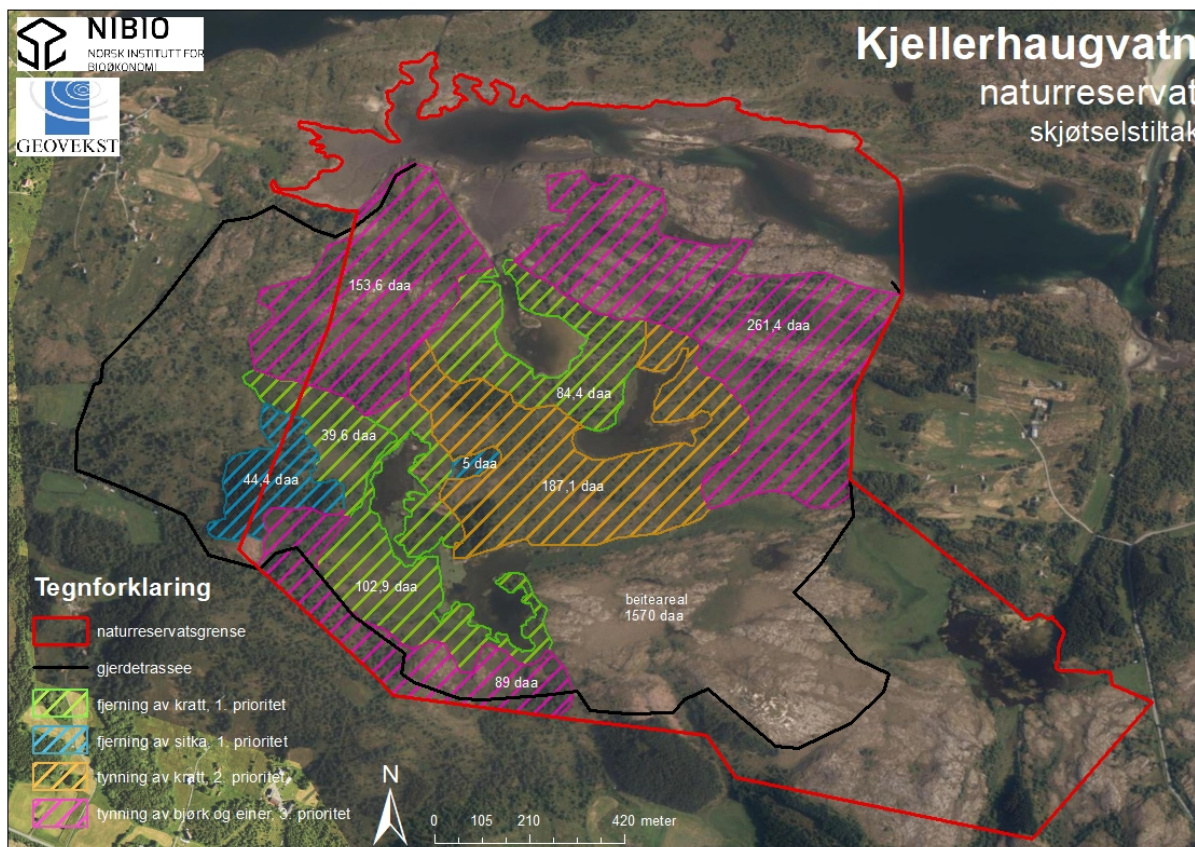
3.2 Planlagte restaurerings- og skjøtselstiltak i Kjellerhaugvatnet

3.2.1 Restaureringstiltak

Det har vært jobbet med å ta ut sitkagran og buskfuru fra naturreservatet siden forrige utgave av skjøtelsesplan for Kjellerhaugvatnet naturreservat. Figur 4 og 5 viser at man er godt på vei til å lykkes med å fjerne uønskede arter fra området ved Kjellerhaugvatnet, Skiftevatnet og Einåsvatnet. Her gjenstår det kun et relativt avgrenset felt med sitkagran (figur 5). Dessuten er et stort felt med sitkagran fjernet i den sørlige delen av naturreservatet ved Steinåsheia, samt deler av sitkagranfeltet ved den nylig oppsatte fugleobservasjonsgamma i vest på Kjellerhaugen.

Det foreslås fjerning av resterende felt med sitkagran innafor naturreservatet som første prioritering (figur 6). Gjenåpning av landskapet er ansett som et viktig hovedmål i denne skjøtelsesplanen spesielt i området ved Kjellerhaugvatnet, Skiftevatnet og ved Einåsvatnet. Å få et sammenhengende åpent landskap mellom de sentrale vannene vil bidra til å øke verdien av våtmarkskomplekset og kan føre til bedre levevilkår for flere våtmarksfuglearter som er sensitive for gjengroing. I et åpent landskap er det bl.a. vanskeligere for ulike predatorer å nærme seg uten å bli oppdaget.

Skjøtelsesplanen anbefaler rydding og tynning av bjørk, selje, rogn og evt. osp i store deler av naturreservatet. Det anbefales å begynne i områdene nærmest det sentrale våtmarkskomplekset ved Kjellerhaugvatnet, Skiftevatnet eller ved Einåsvatnet og jobbe seg utover fra det. Tynningsgraden bør være minst 50 % og gjerne høyere i de sentrale delene av reservatet. Det vil også være fordel å tynne og rydde bort einer der den dominerer og kveler annen vegetasjon med sin krypende og heldekkende voksemåte. På relativt kort sikt (2-3 år) vil rydding og tynning gi både bedre beitekvalitet og bedre forutsetninger for ulike våtmarksfugler som krever åpent, velskjøttet landskap som leveområde. Hvis tid og ressurser er til stede anbefales det å tynne bjørk også i de områdene med litt større avstand til de tre vatn. Her kan tynningsgraden dog være litt lavere enn i de høyest prioriterte områdene rundt vatn.

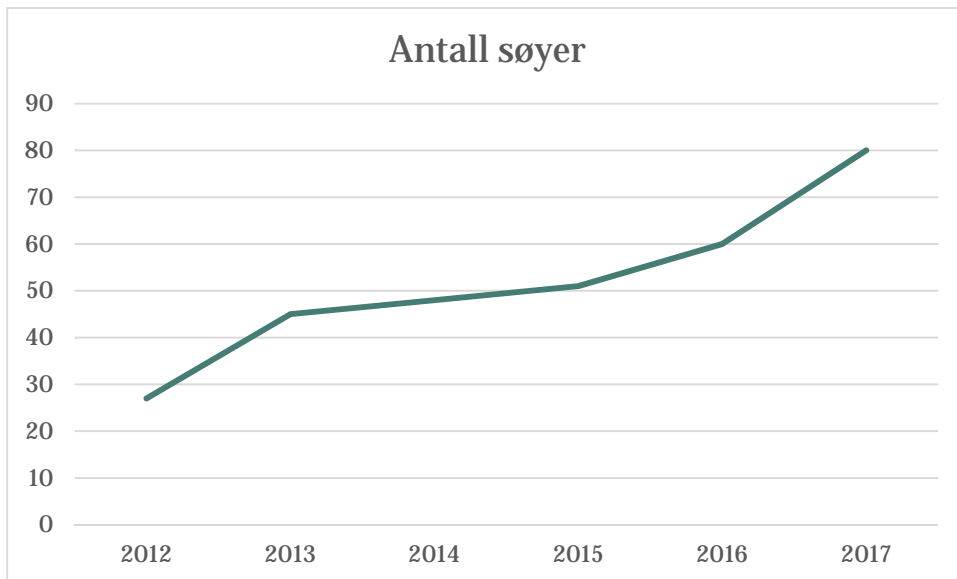
Figur 6 Kart over beiteområdet i Kjellerhaugvatnet naturreservat. Gjerdegrasse er markert med sort strek, naturreservatgrensa er markert med rødt. Ulike restaurerings- og skjøtselstiltak er markert med ulike farger og angir ulike prioriteringer.

3.2.2 Beiterelaterte tiltak

I etterkant av at gjerdet ble satt opp rundt deler av Kjellerhaugvatnet naturreservat i 2012, har området blitt beitet av sau. Det har vært en gradvis opptrapping i antall beitedyr fra 2012 til og med 2017 fra 27 søyer til 80 søyer (figur 7). Lammene kommer i tillegg. Totalt var det rundt 200 dyr i 2017. I 2017 var 50 søyer pluss lam av norsk kvit sau (NKS) mens resterende 30 søyer pluss lam var av gammel norsk rase (GNS). Rasene er fordelt på to beitebrukere (se også kap. 2.4). Fram til og med 2017 har begge beitebrukerne satt ut sauene rundt midt i mai og sanket dem inn i løpet av september måned. En tredje beitebruker har planer om å benytte sin GNS-besetning på helårsbeite i Kjellerhaugvatnet evt. kun på vinterstid. Beitebruker avventer per 2017 på godkjenning fra Mattilsynet (J. Wika, pers. medd).

Tidligere versjon av skjøtelsesplan for Kjellerhaugvatnet (Carlsen m.fl. 2007) påpekte behov for at en del av beitedyrbesetninga burde være storfe. Årsaken til denne anbefalinga var at man antok at sauene ikke ville driste seg ut i de våteste og da mest urte/grasjengrodde partiene i Kjellerhaugvatnet. Det viser seg nå at sauene har beitet godt ned i våtere partier også og gjør den jobben med å holde nede vegetasjonen her som storfe var påtenkt. Storfe anbefales ikke som beitedyr i Kjellerhaugvatnet i rulleringa av skjøtelsesplanen, først og fremst for å unngå tråkk, erosjon og ekstra forstyrrelser i våtmarkskomplekset i Kjellerhaugvatnet.

Figur 7 Antall søyer i beiteområdet i Kjellerhaugvatnet naturreservat har økt jevnt fra året gjerdet ble satt opp til forrige sesong (2012-2017). Lam kommer i tillegg.

Beitetrykket varierer mye i de ulike delene av beiteområdet. Spesielt er beitetrykket høyt til svært høyt i de grasrike områdene mellom fugleobservasjonsgamma og Kjellerhaugvatnet. Sau ble observert beitende helt ned i vannkanten på Kjellerhaugvatnet. Den gamle innmarka nord for Skiftevatnet er også godt nedbeita med et svært høyt beitetrykk (se bilde 4). I og med at fokuset hovedsakelig har vært på de deler av beiteområdet som også inkluderer reservatet ble det ikke foretatt noen vurderinger av de vestligste delene av beiteområdet som ligger mot Nes. Beitebruker mener at GNS-besetninga ser ut til å benytte dette området mest, noe som henger sammen med at sauene jevnlig får litt kraftfôr i dette området ved samlegjerdet. Området som knytter Kjellerhaugvatnet og Sveavatnet i øst sammen var tidligere gjengrodd med mjødur. I 2017 var området godt nedbeitet og mjødur var redusert kraftig. Sauen trives tydeligvis godt i slike fuktige engparti med et frodig feltsjikt. Så lenge sauen slippes på beitet før mjødur får vokst seg stor og kraftig er mjødur god mat for sau. Kommer sauen på for sent vil mjødur bli trevlete og uspiselig slik at beitedyr unngår den. Øvrige deler av beiteområdet har mer utydelige spor etter beiting. Dette skyldes nok først og fremst graden av gjengroing med bjørk, og at spiselige lyngarter er gamle og forvedete, samt at einer dominerer mer og mer i tørre partier.

Grovt sett kan man si at beiteområdet i Kjellerhaugvatnet tilsvarer et areal på ca 1,5 km². Tar man bort arealet for Kjellerhaugvatnet, Einåsvatnet, Skiftevatnet, arealene for de gjenværende sitkagranfeltene og arealet for de deler av beiteområdet som anses for å ha mindre god beiteverdi (se Rekdal m.fl. 2001) som grunnlendt mark, nakent berg og sterkt gjengrodd krattskog står man igjen med et beiteområde på ca. 1 km². I beitekapasitetsberegninger for fjellbeiter (Rekdal m.fl.2001) er det beregnet et dyreantall per km² med godt beite (beitekvalitet) på mellom 55 og 76 dyr (søyer pluss lam), alternativt 77 til 108 dyr for svært godt beite (beitekvalitet). Beitekvaliteten i Kjellerhaugvatnet vurderes til å være god og ikke svært god noe som indikerer at beitetrykket i Kjellerhaugvatnet per 2017 er noe for høyt, selv om det er vanskelig å sammenligne fjellbeiter med lavlandsbeiter som følge av ulik vegetasjonsutvikling gjennom sesongen.

Det er utfordrende å anbefale et optimalt antall beitedyr siden beitekvaliteten påvirkes av årlige variasjoner i værforhold, dyras bruk av beitearealet og påventede endringer i forbindelse med anbefalte skjøtselstiltak m.m. Beitetrykket kan opprettholdes, men bør reduseres noe de neste 2-3 årene. På sikt (3-5 år) vil beitekvaliteten øke etter rydding av trær, kratt og einer som gir grunnlag for å øke beitetrykket igjen. Det er viktig at beitebrukere og forvaltninga følger med på dyrene med tanke på velferd og tilvekst og at beitetrykket eller nedbeittingsgraden overvåkes i ulike deler av naturreservatet.

3.2.3 Forslag til overvåking og oppfølging av tiltak

Det er viktig å følge opp tiltak som blir eller har blitt i verksatt, spesielt i verdifull og sårbar natur som Kjellerhaugvatnet naturreservat representerer. NIBIO vil peke på følgende behov for overvåking og oppfølging:

- Fuglelivet knyttet til våtmarksområdene: Det anbefales jevnlig registreringer av fugler som benytter våtmarkene i Kjellerhaugvatnet enten som hekkeområde eller som funksjonsområde under vår- og høsttrekket. I og med at endringene i Kjellerhaugvatnet har stort omfang anbefales det tellinger årlig eller annen hvert år i en periode f.o.m. 2018.
- Vannkvaliteten i de verdifulle kalksjøene Kjellerhaugvatnet, Skiftevatnet og Sveavatnet bør overvåkes. Vannprøvene bør fange opp faktorer som pH, Ca-konsentrasjon, næringsstoffer (N og P), partikkelkonsentrasjon (turbidity) og temperatur. Kjellerhaugvatnet er viktigst å få overvåket. Det må utarbeides en egen plan for overvåking av vannkvalitet i samarbeid med kompetansemiljø på vannkvalitet. Det bør også utredes og vurderes hvilke tiltak som kan være aktuelle å sette inn hvis man registrerer utslagsgivende endringer i vannprøveparametrene.
- Rikmyrlokaliteten bør overvåkes med tanke på fare for sitkagranspredning. I 2017 ble det registrert store mengder frøspirer. Det kan virke som at de aller fleste av frøspirene dør samme år i og med at det finnes få større individer av sitkagran i myra per i dag. Overvåking er derfor viktig slik at tiltak kan igangsettes tidlig dersom mange sitkagranindivider vokser seg større og begynner å påvirke myras karakter med tanke på åpenhet, artssammensetning og ikke minst de hydrologiske forhold.

3.3 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: Ja
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Det anbefales at fuglelivet knyttet til våtmark overvåkes jevnlig. Behov for en plan for overvåking. Rikmyra bør overvåkes med tanke på spredning av sitkagran. Kalksjøene bør overvåkes med tanke på næringsinnhold (N og P), pH, kalsiumkonsentrasjon og partikkelkonsentrasjon (turbidity). Eget overvåkningsopplegg må utarbeides for vannkvalitet i kalksjøene.
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Uttak av sitkagran, buskfuru og lauvtrær i enkelte partier. Gjerdet oppsatt i 2012.
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: Jannike Wika (Vega verneområdestyre/Fylkesmannen i Nordland), Odd Ivar Færseth (beitebruker), Bjørn Erik Andersen (beitebruker) og Bjørn Mathisen (beitebruker)

4 Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

4.1 Kjellerhaugvatnet 2

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Kjellerhaugvatnet 2		Kommune: Vega		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00016935		Registrert i felt av: T. H. Carlsen & A. Bär		Dato: 08.06.2016		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Fylkesmannen i Nordland 1985. Utkast til verneplan for våtmarksområder i Nordland fylke Fylkesmannen i Nordland 1980. Utkast til verneplan for myrer i Nordland fylke				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): A05 – Rikmyr, 100%			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): A0505 – Åpen intermediær og rikmyr i lavlandet, 100%			
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):						
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: M1, M2, M3
< 20 m	x	God		Slått		
20-50 m		Svak	x	Beite	x	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Rikmyrslokaliteten er en del av Kjellerhaugvatnet naturreservat som ble opprettet ved kongelig resolusjon den 21. desember 2000, etter å ha vært midlertidig vernet siden 11. juni 1980. Formålet med fredningen er å ta vare på en sentral del av et større våtmarkskompleks med internasjonal verneverdi, særlig p.g.a. områdets betydning for våtmarksfugl til alle årstider.

Rikmyra ble kartlagt på 1980-tallet under arbeidet med verneplan for våtmarksområder og myrområder i Nordland fylke. I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan av Kjellerhaugvatnet naturreservat ble lokaliteten befart 8. juni 2018. Informasjon spesielt om artsmangfold, fremmede arter, tilstand og påvirkning blir i den sammenheng mer utfyllende beskrevet og verdisetting justert. Det var ikke behov for å endre lokalitetsavgrænsingen.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Kjellerhaugvatnet naturreservat ligger på nordsida av hovedøya mellom Nes og Svea/Hongset. Området dekker et areal på 1955 dekar, hvorav 1610 dekar er landareal. Kjellerhaugvatnet naturreservat er i likhet med Holandsosen naturreservat et viktig delområde av de særdeles omfattende og betydningsfulle våtmarksområder på Vega. Det omfatter en rekke små innsjøer og tjern, omgitt av sump- og myrområder i mosaikk med lave knauser og lynchheier. I nord omfatter reservatet et avskjermet tidevanns- og gruntvannsområde med tilliggende småøyer og skjær. Høyde over havet ligger mellom 0 og 32 meter (Steinåsheia i sør). Berggrunnen består i hovedtrekk av kalkglimmerskifer og kalkspatholdig marmor.

Området ligger i overgangen mellom klart oseanisk seksjon (O2) og sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og har et termisk oseanisk klima, med milde vintre og relativt lave sommertemperaturer (Moen 1998). Snittnedbøren er rundt 1200 mm pr. år.

Rikmyrlokaliteten ligger i den vestlige delen av reservatet, like vest for vannet som har gitt navn til reservatet, Kjellerhaugvatnet.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Myrlokaliteten i Kjellerhaugvatnet er på 36,9 dekar og består av 100% rikmyr (A05) med utformingen åpne intermediær og rikmyr i lavlandet (A0505). Dominerende vegetasjonstype er ekstremrik fastmattemyr (M3) og intermediær fastmattemyr (M2) og noe skog-/krattbevokst rikmyr i kantene.

Artsmangfold:

Myra er svært artsrik og inneholder mange kalkindikerende karplanter som engmarihånd, blodmarihånd (sjelden i Nordland), bjønnbrodd, bjønnskjegg, myrklegg, fjellfrøstjerne, gulstarr, hårstarr, engstarr, særbustarr, loppestarr, kornstarr, myrsnelle, blåtopp, duskull, harerug og dvergjamne. Andre arter som ble funnet er engkarse, bukkeblad, kvitmaure, einer, nattfiol, kvitlyng, dystarr, blåknapp, pors, bjørk og sitkagran.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Tidligere beitet det både storfe og sau i området som per i dag er avgrenset som Kjellerhaugvatnet naturreservat. I 1980 ble området midlertidig fredet og all beiting og skjøtsel opphørte. Reservatet fikk egen skjøtelsesplan i 2007 og ble gjerdet inn som et fellesbeite i 2012. Fra og med 2012 til og med 2017 har sau beitet i de deler av reservatet som er innlemmet av fellesbeitet. I tillegg har det blitt ryddet både sitkagranfelt, felt med buskfuru, samt en del bjørk og andre boreale lauvtrær. Tilstanden i det reetablerte beiteområdet blir stadig vekk bedre. Rikmyrlokaliteten var i utgangspunktet ikke spesielt gjengrodd, til tross for at store deler av reservatet forøvrig har grodd igjen med et stadig tettere busk og tresjikt først og fremst med bjørk. Tilstanden på myra er per 2017 i utgangspunktet god da sauen holder det begrensede oppslaget med bjørk og andre lauvvekster nede. Utfordringa ligger i potensiell spredning av sitkagran. Store mengder frøspirer ble registrert, men få overlever om man dømmer etter sitkagranindivider som er over to år. Tilstanden vurderes totalt sett til svak.

Fremmede arter:

Det står et stort sitkagranfelt i tilknytning til rikmyrlokaliteten. Tusenvis av frøspirer (1-2 cm høye) ble registrert i myra. Det ble kun registrert noen få granindivider som har overlevd første år etter spiring (under 10 ind.) noe som tyder på svært lav overlevelsesgrad per i dag.

Kulturminner:

Ingen registrerte

Skjøtsel og hensyn:

Myrlokaliteten er avhengig av et visst beitetrykk eller evt. skjøtsel i form av myrslått for å holdes åpen i framtida. Det er en stor fordel at GNS brukes i tillegg til NKS-rasen. GNS beiter i større grad på busker og kratt og vil da potensielt være bedre på å holde sitkaspirene borte.

Del av helhetlig landskap:

Lokaliteten er en del av et naturreservat og ligger i Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status i 2004.

Verdibegrunnelse:

Rikmyra er relativt stor og intakt og er svært artsrik. Det ble ikke registrert rødlistede karplanter under feltarbeidet i 2017 og det finnes ingen tidligere funn av rødlistede arter i lokaliteten. Frøspiring av sitkagran utgjør en betydelig trussel for verdiene i myra. Lokaliteten blir beitet av sau som begrenser faren for oppvekst av sitkagran. Tilstanden per 2017 er generelt bra med begrenset oppslag av bjørk og andre boreale lauvtrær. Lokaliteten gis verdi B, viktig med bakgrunn i manglende funn av rødlistearter og forekomst av store mengder sitkagranspirer.

Merknad:

5 Kilder

Carlsen, T. H., Sickel, H. & Hatten, L. 2007. Skjøtselsplan for Kjellerhaugvatnet. Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i Nordland. Bioforsk rapport vol. 7, nr. 141

Fylkesmannen i Nordland 2014. Forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde (2015-2022). Rapportnummer 7/2014.

Rekdal, Y. 2001. Husdyrbeite i fjellet. Vegetasjonstypar og beiteverdi. NIJOS-rapport 7/01

Tiltaksplan for Vegaøyen verdensarvområde:

http://www.verdensarvvega.no/images/stories/Tiltaksplan_for_kulturlandskapet_del_2.pdf

Natur i Norge 2.0:

<https://www.artsdatabanken.no/NiN>

5.1 Mer informasjon

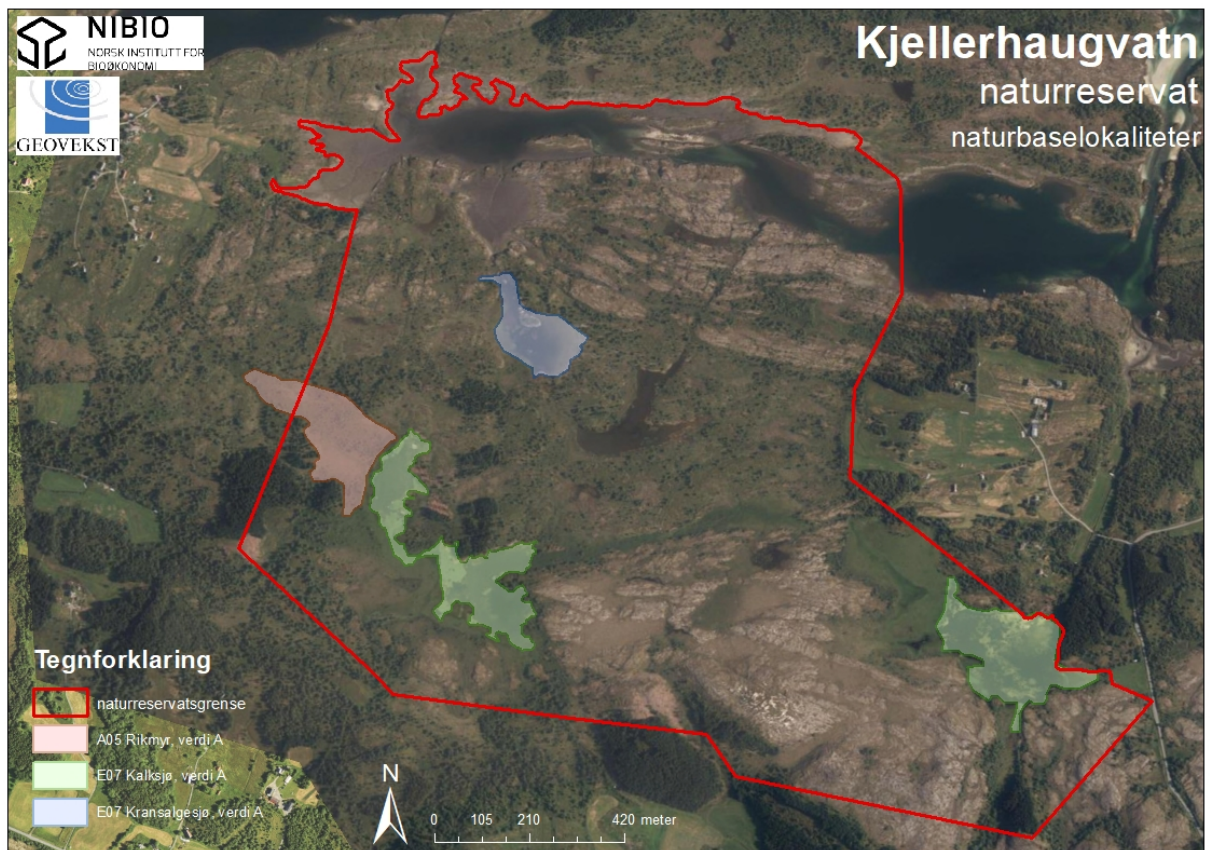
For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNs hjemmesider:

<http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

6 Ortofoto/kart

Kart 1 Oversikt over registrerte naturtypelokaliteter i Kjellerhaugvatnet naturreservat.

7 Bilder

Bilde 1 Et ungt eksemplar av blodmarihäand. Kjenntegnes ved at den har mørke prikker på begge sider av bladene.

Foto: A. Bär.

Bilde 2 Den nordlige delen av Kjellerhaugvatnet består av grunnlendt mark og åpent berg i mosaikk med gjengrodd kystlynghei dominert av bjørk.

Bilde: A. Bär.

Bilde 3 Ungt individ av sitkagran i den verdifulle myrlokaliteten, Kjellerhaugvatnet 2.

Foto: A. Bär.

Bilde 4 Rester etter gammel bosetning like nord for Skiftevatnet. Engarealene domineres av sølvbunke, stolpestarr og einer.

Foto: A. Bär

Bilde 5 Mellom Kjellerhaugvatnet og den nylig oppsatte fugleobservasjonsgamma har det blitt ryddet for lauvtrær. Feltsjiktet er grasrikt og sauen trives i dette området.

Foto: A. Bär

Bilde 6 Jobben med å fjerne sitkagran fra naturreservatet har pågått i flere år. Jobben har blitt gjort på en særdeles bra måte der kvist og strø har blitt fjernet og til slutt fjernes også tømmeret. Bak vises et felt som skal felles i løpet av denne rulleringsfasen.

Foto: A. Bär

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.